

Beslut

---

efter kvalitetsgranskning av lärares arbete för
att tidigt motverka könsbundna utbildnings-
och yrkesval vid Sankt Pers skola i Sigtuna kom-
mun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Sankt Pers skola avseende verksamhetens kvalitet vad gäller lärarens arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval. Syftet med denna kvalitetsgranskning är att undersöka hur skolor genom undervisning och studie- och yrkesvägledning arbetar i årskurs 4-6 för att vidga elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I granskningen bedöms följande frågeställning:

- I vilken utsträckning arbetar lärare i undervisningen med att motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval?

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området vilket beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. På det granskade området bedöms om skolan/verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Sankt Pers skola i följande utsträckning:

Lärare arbetar *i flera delar* med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval, *men utvecklingsområden finns*.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del.

- Lärarna behöver tydligare integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och se till att den blir relevant och uppdaterad samt vidgar elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2023-12-22 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2022:8801) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömning inom området.

Lärares arbete för att motverka könsstereotypa föreställningar

Inom detta område granskas hur lärare arbetar för att skapa en jämställd undervisning, hur lärare arbetar för att undervisa om jämställdhet och hur lärare arbetar med studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer följande: Lärarna arbetar *i flera delar* med att i undervisningen motverka begränsande könsstereotypa föreställningar om ämnen, intressen och framtida utbildnings- och yrkesval, *men utvecklingsområden finns*.

Skolinspektionen sammanfattande motivering till bedömningen är följande: Granskningen visar att lärarna har ett normmedvetet förhållningssätt i undervisningen och att undervisningen i huvudsak utformas på ett sätt som inte reproducerar könsstereotypa uttryck och föreställningar. Granskningen visar också att lärarna skapar ett inkluderande klassrumsklimat där könstillhörighet inte definierar elevers intressen och ambitioner. Vidare visar granskningen att lärarna undervisar om jämställdhet, även om lärarna främst i vissa ämnen anlägger ett jämställdhetsperspektiv på det centrala innehållet. Granskningen visar också att lärarna arbetar för att stärka elevernas upplevelse av sin förmåga samt uppmuntra eleverna att pröva intressen och ämnen som går emot könsstereotypa föreställningar. Emellertid är lärarnas arbete med studie- och yrkesvägledningen inom ramen för undervisningen begränsad och berör sällan hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval. Vidare saknas en koppling mellan studie- och yrkesvägledares kompetens och lärarnas undervisning kring studie- och yrkesvägledning.

Lärares arbete för att skapa en jämställd undervisning

Granskningen visar att lärarna har ett normmedvetet förhållningssätt som kommer till uttryck i hur de bemöter eleverna i undervisningen. Av intervju med lärare framgår att lärarna reflekterar över vilka normer som de förmedlar genom att bland annat vara medveten om vilka normer de själva omges av och hur dessa kan skilja sig från de normer som omger eleverna. Lärarna arbetar för att skaffa sig en uppfattning om vilka normer eleverna stöter på i sin vardag genom att bland annat att ta reda på vilka normer eleverna möter i sociala medier. Lärarna pratar också med eleverna om vilka förväntningar och föreställningar som finns bland eleverna, till exempel pratar lärarna med eleverna om att alla får vara som de är. Lärarna beskriver vidare att normer främst blir synliga när de bryts och att de försöker att arbeta förebyggande så att alla elever ska få vara den de är. I detta arbete uppger lärarna

att de bland annat tittat på filmer med eleverna om bisexualitet, transsexualitet och sådant som rör elevernas tankar kring könsidentitet och sexualitet.

Granskningen visar vidare att lärarna i huvudsak utformar undervisningen så att inte könsstereotypa uttryck och föreställningar reproduceras. Av intervjun med lärare framkommer att de vid gruppindelningar har en viss medvetenhet om begränsande könsmonster bland eleverna, men att det varierar i vilken utsträckning lärarna försöker utmana och förändra sådana mönster. I naturorienterade ämnen har lärare exempelvis noterat könsmonster vid laborationer, bland annat att pojkar laborerar i högre utsträckning och att flickor oftare för anteckningar, varpå lärare utformat grupperna så att både pojkar och flickor får göra alla moment i grupparbetena. I ett annat ämne, där pojkarna uppfattas vara mer hårdhänta än flickorna, hanterar lärare däremot denna skillnad genom att i vissa fall låta eleverna arbeta i könsuppdelade grupper snarare än genom att utmana könsmonstren. Lärarna reflekterar också över hur könsnormer framställs i undervisningsmaterial, exempelvis uppger lärarna att äldre tv-program för barn kan innehålla förlegade könsroller, vilket lärarna då diskuterar med eleverna. Lärarna berättar också att de använder material som medvetet bryter eller utmanar normer, till exempel tv-serier där flickor sticker ut på ett sätt som annars vanligen pojkar gör eller filmer om icke-binära personer.

Granskningen visar också att lärarna skapar ett inkluderande klassrumsklimat genom ett genomtänkt bemötande och tilltal där elevers könstillhörighet inte definierar deras intressen och ambitioner. Lärarna har identifierat att det kan vara svårare för pojkar att bryta könsnormer än för flickor och de arbetar aktivt för att få en accepterande miljö genom att bland annat föra diskussioner kring olikheter utan att det blir utpekande för enskilda elever. Lärarna beskriver vidare att de utgår från sig själva som förebilder i att visa att både män och kvinnor vågar visa känslor som att bli rörd eller ledsen. Vidare uppger både lärare och elever att pojkar i regel tenderar att prata mer i klassrummet och att lärarna då arbetar aktivt för att alla ska få lika förutsättningar att få talutrymme oavsett kön, utan att blyga elever ska utsättas för press. Till exempel behöver inte eleverna alltid prata inför hela klassen utan kan prata två och två och vid vissa tillfällen använder lärarna stickor med namn för att fördela ordet.

Lärares undervisning om jämställdhet

Granskningen visar att lärarna återkommande undervisar om jämställdhet, även om lärarna främst i vissa ämnen anlägger ett jämställdhetsperspektiv på det centrala innehållet. Det framgår av intervjuer med både elever och lärare att lärarna tagit upp jämställdhet i undervisningen ur ett historiskt perspektiv där de bland annat har pratat om hur kvinnors ställning ändrats över tid. Lärarna tar även upp jämställdhetsperspektivet avseende hemarbete där de bland annat diskuterat föräldraledighet och könsroller och där eleverna har fått intervjua sina vårdnadshavare samt släktingar från äldre generationer om hur detta har sett ut över tid. Vidare framgår att lärarna i samhällsorienterande ämnen problematiserar löneskillnader mellan män och kvinnor. Av elevintervjuer framgår också att lärarna bland annat problematiserat reklam ur ett könsperspektiv. I detta sammanhang har de exempelvis diskuterat att en och samma produkt kan lanseras som pojk- respektive flickprodukt och att flickprodukten då ofta är dyrare. Inom arbetsområdet sexualitet, samtycke och relationer lyfter lärarna också upp och diskuterar föreställningar kring exempelvis samtycke och kroppsideal som eleverna kan möta i sociala medier eller tv-program. Vidare visar granskningen att lärarna fångar upp och samtalar med eleverna om könsstereotypa föreställningar när det kommer upp. Lärarna uppger att de agerar direkt om diskriminerande kommentarer eller uttryck kommer från eleverna och gör det tydligt inför alla elever att det inte accepteras. I samband med detta diskuterar de också med eleverna vad olika begrepp står för så att eleverna ska förstå innebörden av ord och hur de kan uppfattas av andra.

Granskningen visar också att lärarna uppmuntrar eleverna att pröva intressen och ämnen som går emot könsstereotypa föreställningar. Till exempel uppger en lärare i naturorienterande ämnen och teknik att hon som kvinna arbetar för att vara en förebild för flickor och uppmuntrar dem till att läsa tekniska utbildningar. Läraren uppger vidare att hon följer eleverna över tid och då kan se att många av flickorna bland hennes tidigare elever idag läser tekniska utbildningar. Lärarna beskriver vidare att de uppmuntrar när eleverna bryter det lärarna uppfattar som traditionella könsmonster, till exempel när pojkar och flickor umgås med varandra, när pojkar ägnar sig åt sång och dans och när flickor tar för sig och pratar inför klassen.

Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att lärarna i begränsad utsträckning arbetar med studie- och yrkesvägledning inom ramen för undervisningen och sällan berör hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval. Av intervjuer med lärare, elever och rektor framgår att lärarna till viss del samtalar med eleverna om yrken kopplat till ämnen, men att det främst sker utifrån enskilda lärares initiativ och inte utifrån ett planerat arbete inom ramen för undervisningen. Det framkommer i intervjun med lärare att det främst inom ramen för samhällsorienterande och naturorienterande ämnen förekommer att de pratar om olika yrken och vilken nytta olika ämnen har

för olika yrken och situationer, till exempel nyttan med matematik för både yrkeslivet och vardagsekonomin. Både lärare och rektorn säger att arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen inte sker systematiskt och inte är något som skolan har prioriterat. Av intervjuer med rektorn och studie- och yrkesvägledaren framgår att studie- och yrkesvägledaren, som är centralt anställd hos huvudmannen, i samband med pandemin haft ett digitalt möte med lärare i årskurs 4 – 6 och presenterat för lärarna hur de kan arbeta med studie- och yrkesvägledning i skolan men att lärarna inte har påbörjat ett sådant arbete. Lärarna uppger vidare att de uppmuntrar om elever uttrycker normbrytande tankar om framtida utbildning eller yrke men att de inte aktivt arbetar för att utmana etablerade föreställningar om yrken kopplat till kön. Avseende arbete med att ge elever möjlighet till arbetslivskontakter ger rektorn exempel på att skolan besöks av brandkåren och av kulturverksamheter som bland annat informerar om dans. Sådana besök innehåller inslag som utmanar begränsande könsmonster, till exempel när danslärare för en diskussion med eleverna om att dans inte är en könsbunden aktivitet.

Granskningen visar vidare att kopplingen mellan studie- och yrkesvägledares kompetens och lärarnas undervisning kring studie- och yrkesvägledning saknas. Av inskickad dokumentation samt av intervjuer med studie- och yrkesvägledare, lärare och rektorn framkommer att lärarna på skolan har lite eller ingen kontakt med studie- och yrkesvägledare. Rektorn och lärare uppger att de är medvetna om att det går att kontakta huvudmannen och den centralt placerade studie- och yrkesvägledaren för att få stöd i att göra studie- och yrkesvägledningen relevant och uppdaterad, men att lärarna inte har prioriterat detta och att det inte blivit gjort. Av intervju med studie- och yrkesvägledare framgår också att skolan inte använt sig av eller efterfrågat studie- och yrkesvägledarens kompetens. Studie- och yrkesvägledaren berättar vidare att det i huvudmannens plan för studie- och yrkesvägledning bland annat finns underlag för skolor att i årskurs 4-6 arbeta med att utmana könsstereotypa studie- och yrkesval, men att Sankt Pers skola ännu inte arbetat med detta underlag. Rektorn uppger att skolan i samband med pandemin, med stöd av studie- och yrkesvägledare, planerade att strukturerat arbeta med studie- och yrkesvägledning i undervisningen men att detta arbete inte fullföljts på grund av bland annat organisatoriska svårigheter på huvudmannanivå.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver tydligare integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen och se till att den blir relevant och uppdaterad samt vidgar elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Granskningen visar att lärarnas arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen främst sker utifrån punktinsatser snarare än integrerat i olika ämnen. Vidare berör insatserna sällan på ett tydligt sätt hur kön kan påverka elevernas framtida utbildnings- och yrkesval. Det framkommer också att lärarna inte tagit stöd av studie- och yrkesvägledare som en resurs i arbetet.

Enligt 2 kap. 29 § skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. I läroplanen anges också att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.¹ Av Skolverkets allmänna råd framgår vidare att lärare i undervisningen bör utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval.²

Skolinspektionen rekommenderar därför att lärare, under ledning av rektorn, tydligare integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen och ser till att den vidgar elevernas perspektiv på framtida utbildnings- och yrkesval utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Detta kan med fördel ske i anslutning till att lärarna fortsätter det påbörjade arbetet med att utveckla en plan för studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Lärarna behöver se till att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat i olika ämnen och att lärarna synliggör hur kön kan påverka framtida utbildnings- och yrkesval. En förutsättning för att studie- och yrkesvägledningen ska vara relevant och uppdaterad är att lärarna ges möjlighet att skaffa sig aktuell kunskap om sådant som vilka faktorer som påverkar elevs val, vilka föreställningar elever har kring framtida studier och yrken samt hur de faktorerna samverkar. Detta kan exempelvis ske genom att lärare får stöd av studie- och yrkesvägledare i arbetet.

På Skolinspektionens vägnar

X Anna Johansson

Beslutsfattare

Signerat av: Anna Johansson

X Christoffer Martinelle

Föredragande

Signerat av: Christoffer Martinelle

I handläggningen av ärendet har även utredare Tomas Karlsson deltagit.

¹ Lgr 22, avsnitt 2.6, *Skolan och omvärlden*.

² SKOLF5 2013:180. Skolverkets allmänna råd med kommentarer om arbete med studie- och yrkesvägledning.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Granskningsbesöket genomfördes den 24 maj respektive den 26 maj (digitalt) 2023 av utredarna Christoffer Martinelle och Tomas Karlsson. Sigtuna kommun är huvudman för Sankt Pers skola. Verksamheten är en F-6 skola med cirka 300 elever. Sankt Pers skola leds av en rektor. En studie- och yrkesvägledare för årskurs 4-6 med en omfattning på 40 procent är centralt placerad hos huvudmannen.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

---

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever.
- En gruppintervju med lärare.
- En intervju med en centralt placerad studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med rektorn.
- Dokumentstudier, dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Följande kriterier granskas:

- Undervisningens form - hur lärarna utformar och genomför undervisningen utifrån ett jämställt och normmedvetet förhållningssätt.
- Undervisningens innehåll – hur lärarna undervisar om jämställdhet.
- Lärares arbete med studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

[Lärares arbete för att tidigt motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se)

Bilaga 3: Författningsstöd

Av **1 kap. 5 § skollagen** framgår att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

I den inledande delen av läroplanen för grundskolan (**Lgr 22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag**) framgår bland annat följande. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att skolan aktivt ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

I grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.1 Normer och värden**) anges att alla som arbetar i skolan i sin verksamhet ska bidra till att skolan präglas av jämställdhet och att elever interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Det framgår också att alla som arbetar i skolan ska utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt i det vardagliga arbetet. Vidare ska lärare specifikt synliggöra och diskutera med elever hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Läraren ska också planera och genomföra undervisningen så att elever möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet.

Enligt grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.3 Elevers ansvar och inflytande**) ska läraren verka för att elever oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Vidare framgår av grundskolans läroplan (**Lgr 22, 2.6, Skolan och omvärlden**) att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund.

Enligt **2 kap. 29 § skollagen** ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Av förarbetena till skollagen (**Prop. 2009/10:165 s. 278-279**) framgår att den studie- och yrkesvägledningskompetensen inte nödvändigtvis behöver finnas inom den egna skolenheten. Många fristående skolor köper t.ex. in vägledningstjänster. Ett krav på att studie- och yrkesvägledningskompetens ska finnas innebär dock en tydlig markering av huvudmannens ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning, samtidigt som organisationen även fortsättningsvis är en lokal fråga. I läroplanerna finns både riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. Enligt förarbetena speglar detta att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv.

I grundskolan läroplan (**Lgr 22, 2.6 Skolan och omvärlden**) anges att studie- och yrkesvägledaren, eller den som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning och vara stöd till den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.